

PRIKAZI

Mr. sc. Petar Bačić, asistent
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

SOUTHERN EUROPEAN PARLIAMENTS IN DEMOCRACY
Edited by Cristina Leston-Bandeira
Routledge, London & New York, 2005., str. 191.

Poznata izdavačka kuća "Routledge" pokrenula je prije nekoliko godina seriju izdanja posvećenih istraživanju uloge i značaja predstavničkih tijela u suvremenim političkim sustavima. U biblioteci pod nazivom "Library of Legislative Studies", za čijeg je glavnog urednika izdavač izabrao zastupnika u Domu lordova i jednog od najcjenjenijih europskih autora na području parlamentarnog prava - Philipa Nortona, posljednjih je godina objavljeno više zanimljivih naslova (poput primjerice trosveščanog izdanja "Parliaments in Contemporary Western Europe", zatim izvrsne studije o bikameralizmu i drugim domovima parlamenta pod nazivom "Second Chambers", itd.). Zajednička karakteristika tih izdanja jest da donose radove više uglednih pravnih stručnjaka iz različitih zemalja, osiguravajući tako intrigantan i studiozan komparativni pregled materije, a pružajući istovremeno i atraktivnost različitosti pristupa i stila.

Jedno od posljednjih izdanja u toj seriji je knjiga "**Southern European Parliaments in Democracy**" u kojoj se analizira recentni razvoj predstavničkih tijela pet južноеuropskih država: Grčke, Italije, Portugala, Španjolske i Turske. No, treba odmah naglasiti da se pri izboru država čiji će parlamenti biti predmet analize nije vodilo računa samo o geografskom ključu, već je izbor bio motiviran i mnogim drugim sličnostima koje među njima postoje, poput brojnih kulturoloških poveznica, relativno skorog povijesnog iskustva života pod autoritarnim režimima (Grčka i Portugal do 1974., Španjolska do 1976., a u istom kontekstu treba promatrati i situaciju u Turskoj u kojoj je posljednji državni udar izveden krajem 1980. godine), i sl. Uz zahtjev da se s druge strane uzmu u obzir i brojne povijesne i druge razlike koje postoje među navedenim državama, pred autore radova u ovoj publikaciji postavljen je osnovni cilj: odgovoriti na pitanje na koji su se način i u kolikoj mjeri njihovi parlamenti prilagođavali demokratskom procesu.

Naime, krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća ove su države bile predmet pojačanog znanstvenog interesa kao "nove demokracije" (ovdje se dakako svojim gotovo šezdesetogodišnjim demokratskim iskustvom primjetno izdvaja Italija). No, uslijed političkih i društvenih previranja u Europi početkom devedesetih pažnja znanstvenika preusmjerila se na bivše socijalističke države, a južноеuropske zemlje su izgubile etiketu i atraktivnost novih demokracija, te ih se počelo promatrati kao stabilne, pa čak i svrstavati među stare demokracije, zajedno primjerice s Velikom Britanijom. U svakom slučaju, konsolidacijom demokracije u državama južne Europe smanjio se interes za proučavanjem daljnjeg razvoja njihovih političkih institucija, a posebno je

oskudna bila komparativna literatura iz područja parlamentarnog prava, što sve dodatno daje na važnosti i zanimljivosti knjizi koja je predmet našeg interesa.

Publikaciju "Southern European Parliaments in Democracy" čini 9 tekstova portugalskih, talijanskih, grčkih, španjolskih, turskih i engleskih autora. Parlamentima Grčke, Turske i Portugala posvećen je po jedan rad, dok se talijanskom i španjolskom legislaturom bave po dva teksta (s tim da se jedan fokusira na pitanja političke reprezentacije, a drugi na institucionalne aspekte). Ukupno 191 stranica teksta sadrži i korisni indeks imena i pojmova (str. 186.-191.). Knjigu je uredila profesorica Sveučilišta u Hullu (UK) portugalskog podrijetla **Cristina Leston-Bandeira**, koja je napisala i uvodnu studiju: "Introduction: Southern European Parliaments in Democracy" (str. 1.-7.), a javlja se i kao koautorica teksta o portugalskom parlamentu te zaključne studije. Od svih je autora inače zatraženo da se u svojim analizama posebno osvrnu na četiri aspekta: promjene ustavnog i zakonodavnog okvira, internu organizaciju parlamenta, odnos legislature i egzekutive, te oblike političkog zastupanja.

Autori prvog i drugog "nacionalnog" poglavlja predstavnici su najstarije demokracije u ovom društvu. O bikameralnom talijanskom parlamentu i burnoj političkoj sceni ove istinske parlamentarne demokracije tako pišu **Giliberto Capano** i **Marco Giuliani** - "The Italian Parliament: In Search of a New Role?" (str. 8.-34.), te **Luca Verzichelli** - "Much Ado About Something? Parliamentary Politics in Italy Amid the Rhetoric of Majority Rule and an Uncertain Party System" (str. 35.-55.). *Camera dei deputati* (donji dom) i *Senato della Repubblica* (gornji dom) igraju svoju *pas de deux* još od 1948. godine, a u međuvremenu su prošli kroz nekoliko značajnih i opsežnih reformi (poslovničke odredbe mijenjane su tako u više navrata, počevši od generalne reforme 1971. do posljednjih velikih izmjena 1997. - poslovnik Zastupničkog doma, odnosno 1999. godine - poslovnik Senata). Autori u svojim tekstovima detaljno analiziraju sadržaj reformi (uključujući izmjene opet aktualnog izbornog zakona), prezentiraju različite statističke podatke te pokušavaju odgovoriti na pitanje je li se i u kojoj mjeri u Italiji uspjelo ostvariti željene ciljeve. Portugalska *Assembleia da Republica* predmet je analize **Cristine Leston-Bandeira** i **André Freirea** u radu "Internalising the Lessons of Stable Democracy: The Portuguese Parliament" (str. 56.-84.). Nakon tzv. revolucije karanfila 1974. godine i postrevolucionarnih godina kada je bila ponajprije snažan simbol demokratskih promjena (prvi saziv "novog" parlamenta izabran je 1976. godine) pa do danas, portugalska je legislatura evoluirala od nestabilne i neefikasne institucije u moderno i efikasno predstavničko tijelo. Autori uvjerljivo dokazuju koliko je takvom razvoju pogodovalo stabiliziranje političkog i ekonomskog stanja u zemlji krajem 1980-ih, ali i upozoravaju da za napredak ima još prostora i potrebe. Profesorica Ustavno prava sa Sveučilišta u Ateni **Penelope Foundethakis** u tekstu "The Hellenic Parliament: The New Rules of the Game" (str. 85.-106.) koncentrira se na prikaz razvoja jednodomnog grčkog parlamenta u periodu od 1985. godine. Posebno ukazujući na važnost opsežne revizije grčkog Ustava iz 2001. (izmijenjena ukupno 51 odredba, od kojih je najveći dio upravo iz trećeg odjeljka dijela III. Ustava koji uređuje položaj i nadležnosti

parlamenta), koja je popraćena izmjenama parlamentarnog poslovnika iste godine, P. Foundethakis upozorava na probleme vezane uz položaj parlamentarne opozicije te potrebu za većom transparentnošću u postupku političkog odlučivanja i boljom komunikacijom s građanima. O bikameralnom španjolskom parlamentu (*Las Cortes Generales*, kojega čine *Congreso de los Diputados* kao donji dom te *Senado* kao gornji dom) i razvoju parlamentarizma u zemlji koja uživa u najdužem demokratskom periodu u svojoj povijesti (prvi slobodni parlamentarni izbori održani su 1975. godine) pišu **Jordi Capo Giol** - "The Spanish Parliament in a Triangular Relationship, 1982.-2000." (str. 107.-129.), te **Pablo Oñate** - "Parliament and Citizenship in Spain: Twenty-Five Years of a Mismatch?" (str. 130.-150.) koji otvara brojna intrigantna pitanja: Postoji li uistinu toliki raskorak između španjolskih građana i narodnih zastupnika u percepciji uloge i rada parlamenta i aktivnosti njegovih članova? Može li navodna apatija velikog broja španjolaca te nedostatak interesa i povjerenja u politiku i političare, odnosno njihovo opće nezadovoljstvo najvažnijim institucijama predstavničke demokracije ugroziti španjolsku demokraciju? Posljednji od nacionalnih parlamenata prikazan je *Türkiye Büyük Millet Meclisi* (Velika turska narodna skupština) i to u radu profesora političkih znanosti istambuskog sveučilišta **İlter Turana** naslovljenom "Volatility in Politics, Stability in Parliament: An Impossible Dream? The Turkish Grand National Assembly during the Last Two Decades" (str. 151.-176.). Analiza situacije u Turskoj ipak je ukazala na postojanje značajnijih odstupanja u odnosu na ostale promatrane države, što je i očekivano s obzirom na nestabilno političko okruženje.

Zaključni rad **Philipa Nortona** i **Cristine Leston-Bandeire** - "Conclusion: The Impact of Democratic Practice on the Parliaments of Southern Europe" (str. 177.-185.) predstavlja pokušaj sinteze temeljnih poučaka iz "nacionalnih" tekstova. Zajednički je zaključak da su parlamenti svih pet država doživjeli značajne izmjene u posljednjih 15 godina. Od četiri već navedena aspekta na koje su autori morali obratiti posebnu pažnju, promjene su najuočljivije u internoj organizaciji parlamenata te u njihovim odnosima s nacionalnim vladama. Praksa demokracije utjecala je na to da se parlamenti prilagode novoj realnosti, da racionaliziraju i profesionaliziraju svoj rad te da postanu ne toliko centri odlučivanja, koliko forumi za diskusiju o najvažnijim političkim pitanjima i ključni faktori u procesu legitimizacije politike. Konačno, zanimljivo je napomenuti da su najmanji pomaci uočeni glede stila političkog zastupanja, a u svim državama uočava se sljedeći paradoks: s jedne se strane od zastupnika očekuje da djeluju neovisno, dok su istovremeno strogo kontrolirani od strane matične stranke. Možemo stoga ponoviti zaključak autora da se politička kultura ipak teže mijenja od institucionalnog dizajna.

